

Dialogisuus ohjattavan toimijuuden vahvistamisen tukena

Susanna Ahteensuu

Pilvi Lempiäinen

5.10.2022, HEI Teacher Day

TURUN
YLIOPISTO

Dialoginen ohjaus ja toimijuus

- Toimijuus
 - Ohjattava tahtovana, aloitteellisena, vastuuta ottava (mm. ohjattavan motivaatio, osallisuus, vaikuttaminen)
 - *”Toimijuus tarkoittaa ohjauksessa konkreettisesti ottaen sitä, että ohjattava ensinnäkin kokee tai hahmottaa ohjauksen ydinprosessin oman elämänsä merkitykselliseksi osaksi, pyrkii tekemään, ja haluaa, siihen liittyviä keskeisiä omia valintoja ja päätöksiä sekä kantaa niistä vastuun.”*
(Vehviläinen S. 2020. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta.)
- Dialogisuus
 - Ohjattavan pohdinnat ja niiden kehittyminen keskiössä, ohjattavan näkökulman tavoittaminen
 - Keinoina esimerkiksi kuuntelu, avoimet kysymykset, yhteenvedot, tarkennukset
 - Joustavuus, ajoitus, epävarmuuden sieto
 - Kontaktin, yhteyden luominen
 - Juuret terapiatyössä
 - Ryhmissä: Onko ohjaaja dialogin osapuoli vai fasilitoija? Rohkaisu osallistujien keskinäiseen dialogiin.

Roolit

OHJAAJA: Valitsee kolme vuorovaikutuskorttia ja pyrkii käyttämään näitä osana keskustelua.

OHJATTAVA: Valitsee käsiteltävän tilanteen. Jos tilanne on keksitty, valmistautuu ohjattava pohtimalla henkilöahmoaan. Millainen elämäntilanne on? Mitä tunteita tilanteeseen liittyy? Mihin muihin asioihin tilanne kytkeytyy?

HAVAINNOIJA: Seuraa keskustelua. Millaisia vuorovaikutuksen tekniikoita käytetään? Miten dialogi rakentuu? Tarkkailee verbaalista ja non-verbaalista viestintää.

Ohjaustilanteen harjoittelu

- Kolmen hengen ryhmästä yksi on ohjattava: Pohdi jokin sinulle ajankohtainen tilanne johon kaipaisit ohjausta.
- Jos ryhmästä ei löydy ajankohtaista ohjaustarvetta, voitte valita myös näistä:
 - Olen jumissa tämän opinnäytetyön kanssa.
 - En tiedä mitä sivuaineita minun kannattaisi valita.
 - Olen väärällä alalla.
 - Opintojen suunnittelu ei etene.

Purku

HAVAINNOIJA: Millaisia vuorovaikutuksen tekniikoita käytettiin? Miten dialogi rakentui?

OHJAAJA: Millaisia tunteita heräsi? Tuntuiko joku vuorovaikutustekniikka vaikeammalta kuin toinen?

OHJATTAVA: Millaisia tunteita heräsi? Edistikö jokin vuorovaikutustekniikka kuulluksi tulemista?

Millaiset toimintatavat tukivat ohjattavan toimijuutta?

”Valmiita kaavoja dialogisen ohjauksen prosessista ei ole. Meidän tehtävämme on yrittää saada kulloisenkin ohjattavan kanssa selville, mistä hänen tilanteessaan on kyse ja miten hän voi vähitellen itse alkaa toimia tilanteen kannalta järkevästi. Se pitää tehdä joka kerta uudelleen. En usko paketti-interventioihin, jotka voidaan pistää kaavioon ja opettaa kolmen päivän kursseilla.” (Leiman M. 2015. Dialogisen ohjauksen periaatteita ja työvälineitä. Teoksessa Toimijuuden tuki: dialoginen ohjaus. 2015. Toim. Koivuluhta M. ja Kauppila P. A.

Kannatteleva orientaatio

- Tuttu myös terapiatyöstä
- Keskitytään osoittamaan, että asiakkaan tunne tai kokemus on kuultu ja empaattisesti hyväksytty
- Kuuntelun ilmaisut, eleet, ilmeet, äänensävy, peilaavat puheenvuorot
- Keinot, jolla osapuolet saadaan läsnäoleviksi, esim. aloitusrituaalit

Vehviläinen S. 2014 ja 2020. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta.

Tutkiva orientaatio

- Keskitytään kokemuksen, tilanteen tai aihepiirin tarkasteluun tutkivasti, sen eri ulottuvuuksia tarkastellen ja kartoittaen
- Monitulkintaiset asiat, tiedostamattomat merkitykset, arki ajattelussa ohitetut merkitykset
- Tutkivat kysymykset, puheeseen houkuttelemisen tavat, tulkinnat, joissa pohditaan asiakkaan puheesta esille nousevia yhteyksiä, merkityksellisiä elementtejä ja kerrostumia
- Käytetään myös terapiatyössä

Vehviläinen S. 2014 ja 2020. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta.

Ongelmanratkaisuorientaatio

- Palvelukohtaamiset
- Asiakas tuo ongelman asiantuntijan ratkaistavaksi
- Tartutaan ongelmiin, diagnosoidaan, poistetaan ongelma
- Haastattelutyypiset kysymyssarjat, neuvovat, suosittavat tai informaatiota antavat puheenvuorot
- Palautteen anto usein sisältää ongelmanratkaisuorientaation

Vehviläinen S. 2014 ja 2020. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta.

Opettamisorientaatio

- Tuotosvetoiset ohjaustilanteet (olennaista tulos, tuotos, suoritus, oppimistulos)
- Ohjausprosessin jäsentäminen suunnitelmallisesti eteneväksi opettamisprosessiksi
- Ennakoivat keinot: tehtävät, mallit, oppimista helpottava tuki
- Mitä on tarkoitus oppia, minkälaista osaamista kehittyä, millaisia askelia tämä edellyttää
- Ohjattu oppimisprosessi: tavoitteena esimerkiksi, että ohjattava pystyy hyödyntämään aiempia taitoja ja laajentamaan osaamista uusilla alueilla, tai pyritään suunnitelmallisesti tukemaan omien kiinnostuksen kohteiden ja motivaation löytymisessä

Vehviläinen S. 2014 ja 2020. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta.

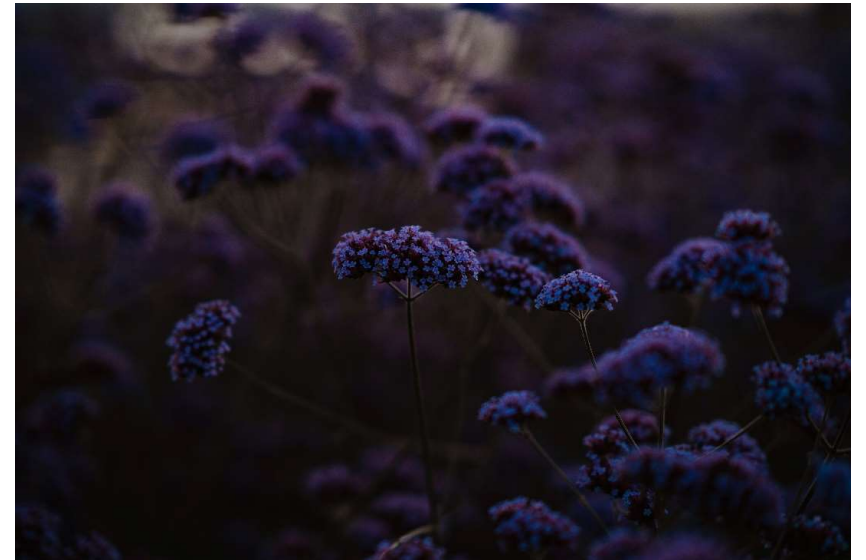
Aktiivinen kuuntelu

Kuuntelun ja kiinnostuksen osoittaminen äännähdyksillä, eleillä ja ilmeillä. Puhujan nonverbaalisen viestinnän havainnointi. Hiljaisuuden käyttö puheen jatkamisen mahdollistamiseksi.

Lisäkysymysten käyttö ohjattavan puheen jatkamiseksi. Esim.

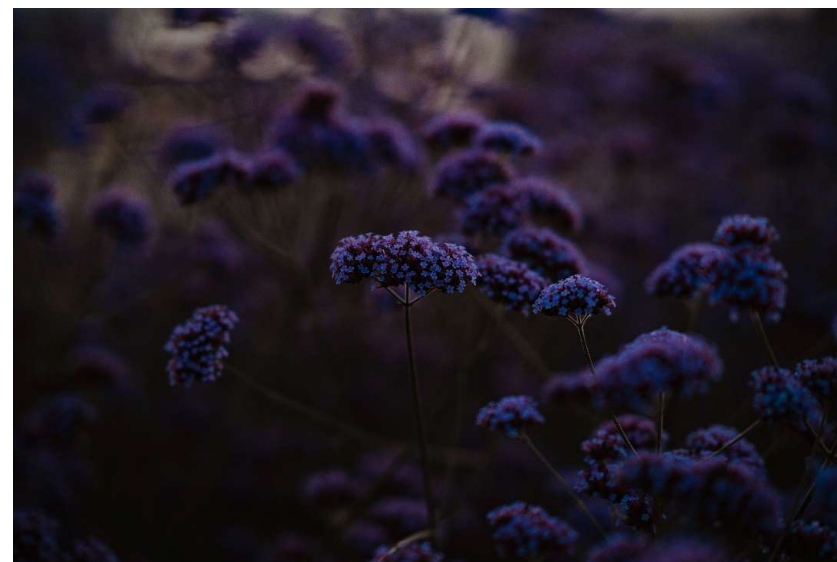
”Ahaa, kerro vaan lisää!”

”Ai, se meni niin...”

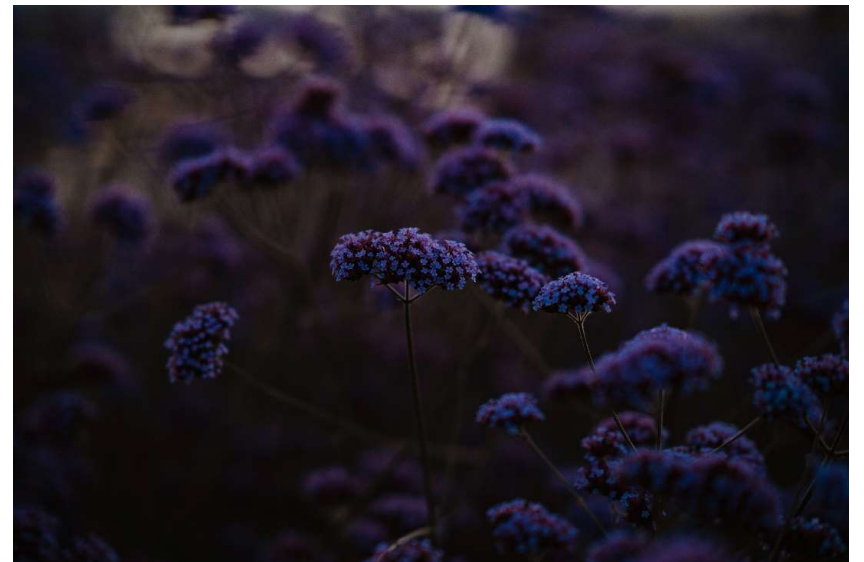
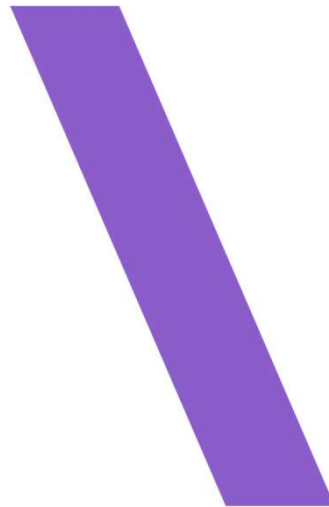
Avoim kysymys

*Kysymys, johon ei voi vastata
kyllä / ei. Mitä, miten, miksi, millä
tavalla...*

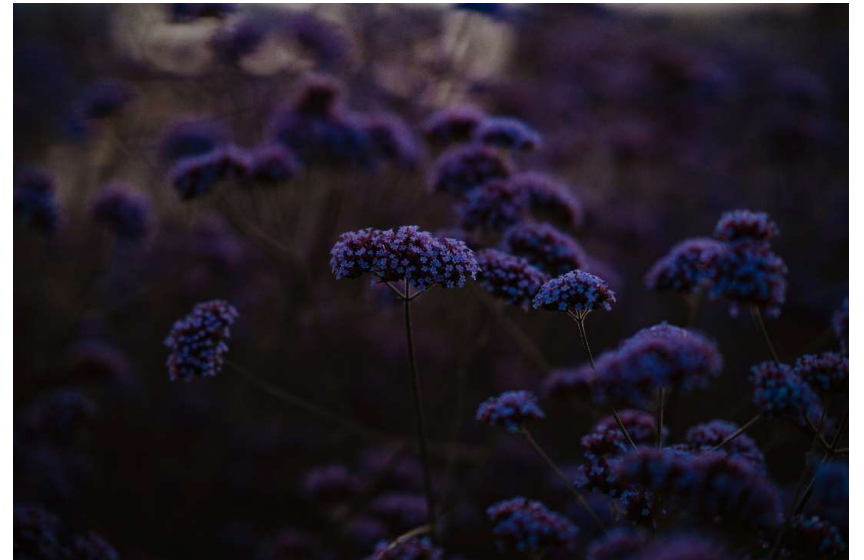
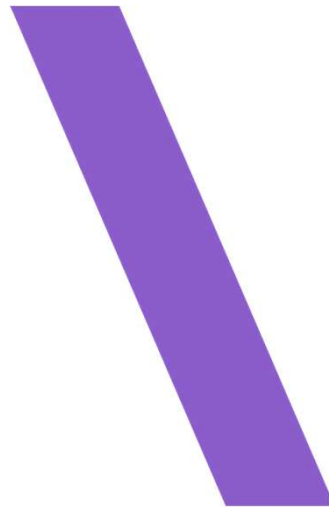
Ehdotus Kehotus Neuvo

*Oletko harkinnut...
Pitäisikö sinun...
Voisi olla järkevää...
Suosittelen...*

Kannustaminen, tuen antaminen

*Kiittämistä, rohkaisua,
palkitsemista.
Olipa hienosti ratkaistu!
Huomaa, että olet siinä taitava.*

Kohdentaminen, rajoittaminen

Jos tällä kerralla käsitellään X asiaa...

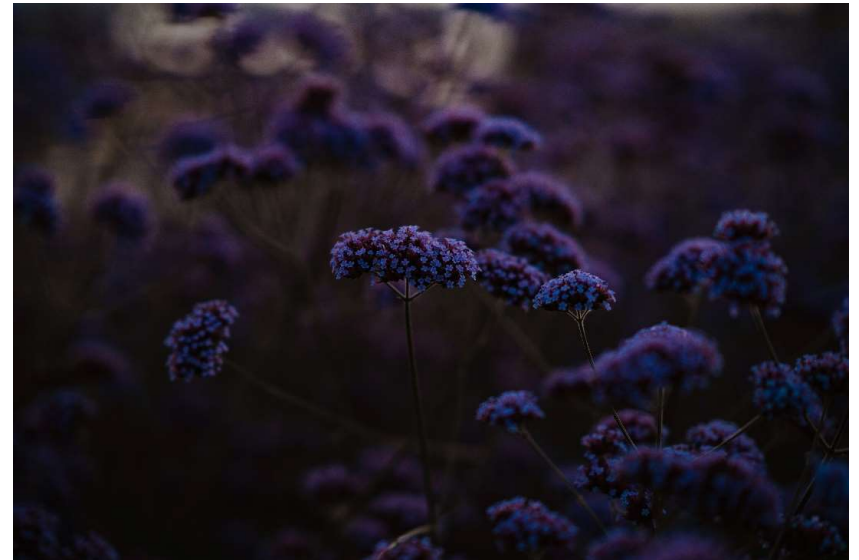
Mainitsin tämän asian, jutellaanko lisää siitä...

Tässä on monta teemaa, josta voisimme keskustella.

Keskustellaanko ensin tästä?

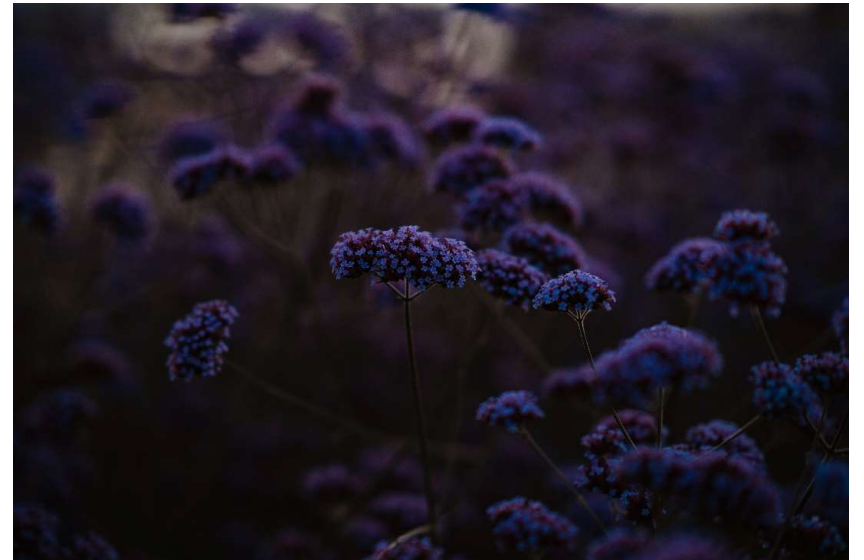
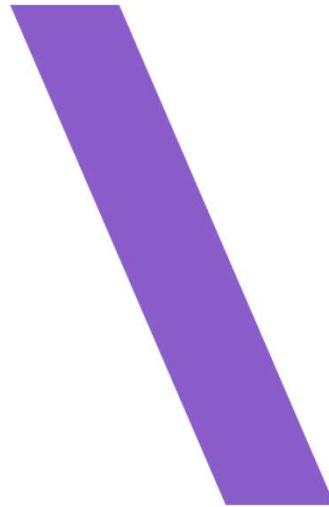
Sovimme, että keskustelemme tänään opintojen edistymisestä.

Voimmeko jättää tuon asian seuraavalle kerralle?

Konfrontointi

Asian suoraan esille ottaminen. Ristiriitaisuuksien osoittaminen esim. viestityn sisällön ja tunteen välillä tai arvojen ja käyttäytymisen välillä.

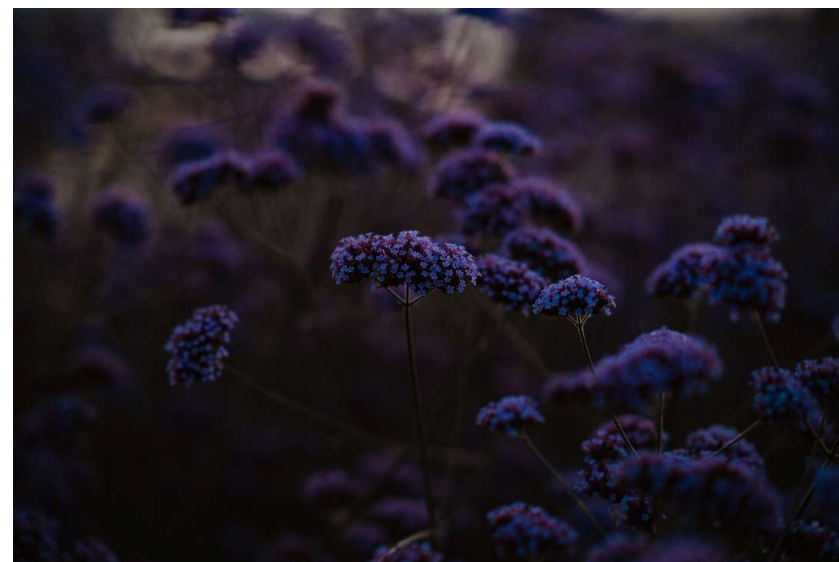

Konkretisointi, selkiinnyttäminen

Kysymällä mitä ohjattava tarkoittaa käytännössä tai esittämällä itse laajennus siitä, mitä puhuttu voisi tarkoittaa.

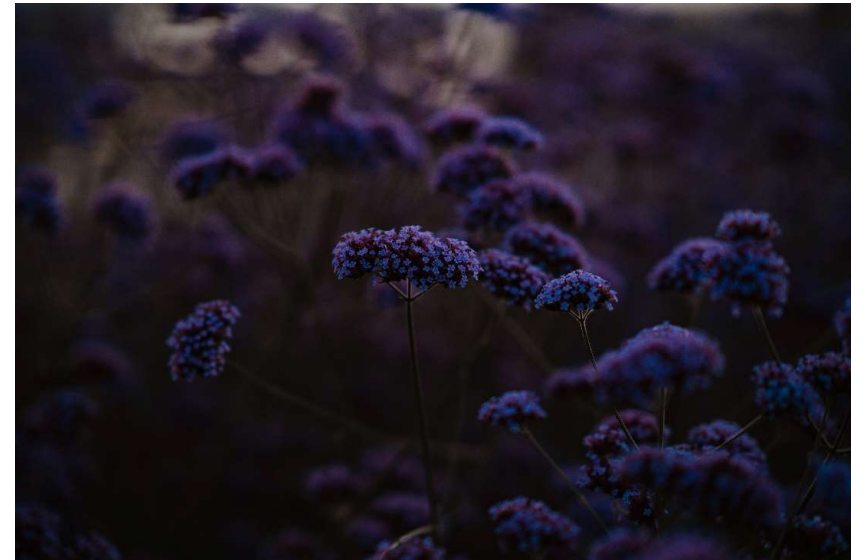
”Osaisitko kertoa mitä se tarkoittaa, että tunnet olevasi jumissa? Miten se käytännössä näkyy?”

”Voisiko siis sanoa, että haluat ensin keskittyä erosta toipumiseen ja sitten laittaa energiaa opinnäytetyön tekemiseen.”

Peilaaminen, toistaminen

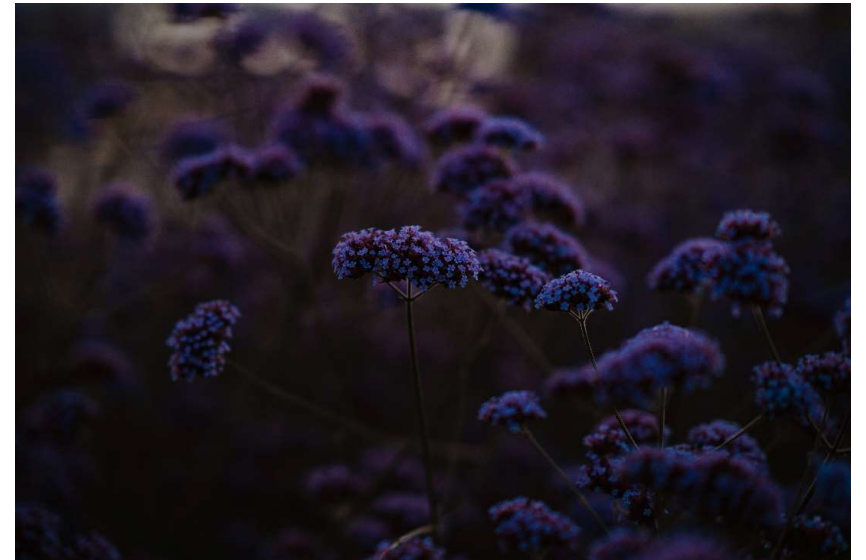
Ohjaaja toistaa ja tiivistää kuulemiaan kuvauksia. Käytetään samoja sanoja ja kuvataan samat sisällöt, mitä keskustelussa on kuultu eli ikään kuin heijastetaan ohjattavan sanomat asiat hänelle takaisin. Tapa välttää ohjaajan omien käsitysten, mielipiteiden tai johtopäätösten tuomista keskusteluun.

Tulkinta

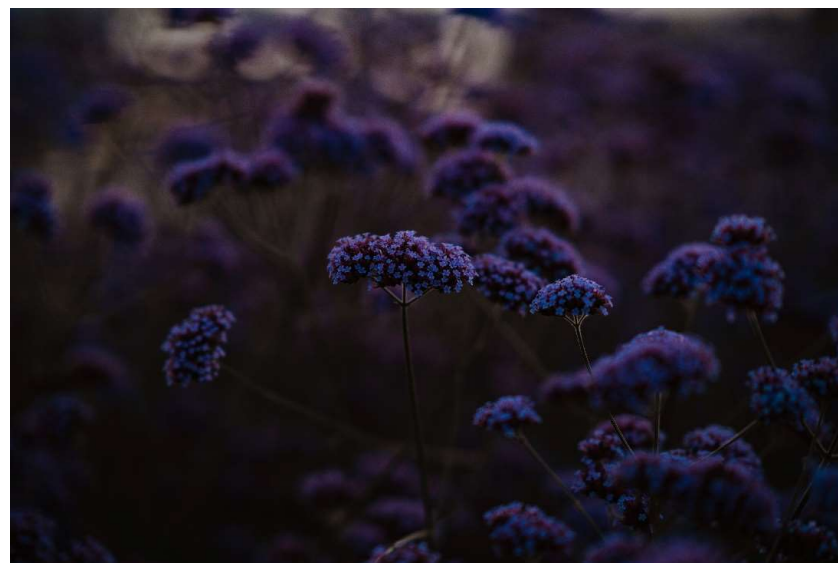
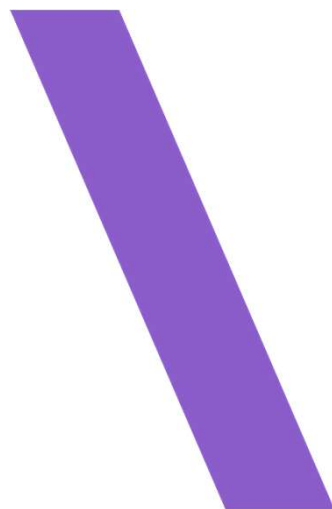
Ohjaaja kertoo omin sanoin miten on tulkinnut ohjattavan kertoman tilanteen. Voidaan esimerkiksi tulkita käyttäytymisen syitä ja tilanteiden liittymistä yhteen.

Tavoitteena on tarkistaa onko tulkinta oikea ja antaa ohjattavalle tilaisuus korjata, jos ohjaaja on tulkinnut väärin. Tulkinnessa on oltava varovainen.

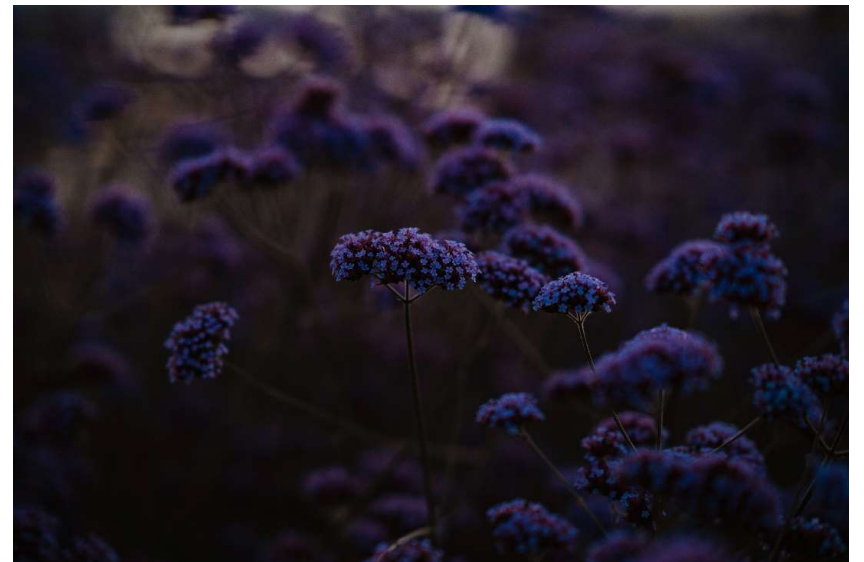
Yhteenvedon tekeminen

Jäsentää keskustelua osiksi esimerkiksi kun siirrytään asiasta toiseen. Mitä on käsitelty, mihin on edetty, mitä on vielä kesken. Mahdollisuus tuoda esille prosessia ja edistystä. Myös ohjattavan voi osallistaa yhteenvedon tekemiseen: Mihin olemme nyt mielestäsi päässeet tässä keskustelussa?

Tauko, hiljaisuus

*Keino antaa aikaa ohjattavalle
jatkaa ja syventää omaa
kertomustaan. Yllättävän
vaikeaa käytännössä.*

Suljettu kysymys

*Rajoitetut vastausvaihtoehdot:
esim. kyllä – ei.*

*Oliko opintojen aloitus
stressaava?*

*Olisitko valinnut psykologian vai
historian kurssin?*

